

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 17 oktober 2007

Mål nr

T 4816-05

KLAGANDE

1. ANE

2. MN

MOTPARTER

1. MNE

2. AE

3. NME

4. SE

5. EE

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen för 1–5: Advokat IL

SAKEN

Hävande av faderskap och moderskap

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 14 november 2005 i mål

T 1888-05, T 1889-05, T 1890-05, T 1891-05, T 1892-05, T 1893-05,

T 1894-05, T 1895-05, T 1896-05 och T 1897-05

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För det biträde IL lämnat AE, NME, EE, SE och MNE i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rättshjälpslagen till tretuseniohundrasextio (3 960) kr, avseende arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 792 kr. Kostnaderna fördelar sig lika på var och en av hennes huvudmän.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MN och ANE har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, ogillar käromålen.

Motparterna har bestritt ändring.

DOMSKÄL

I förevarande mål för barnen talan om att MN och ANE skall förklaras inte vara föräldrar till dem. Denna talan utgör en fastställsetalan.

Det är inte möjligt att föra en fastställsetalan enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken för att få fastslaget att en viss händelse har ägt rum. En fastställsetalan enligt nämnda lagrum måste avse ett rättsförhållande.

Till föräldraskapet är väsentliga rättsverkningar knutna såsom vårdnad, förmynderskap, underhållsskyldighet och arvsrätt. Dessa rättsverkningar följer av lag och är överblickbara (jfr Ekelöf, Rättegång II, 8 uppl., 1996, s. 110 f.). Den särskilda regleringen om fastställande och hävande av faderskap i föräldrabalken bygger också på uppfattningen att föräldraskap utgör ett sådant rättsförhållande som kan vara föremål för rättegång. Vid föräldrabalkens tillkomst förutsattes att, vid sidan av den särskilda regleringen i balken, andra former av fastställelse talan avseende börd kunde föras med stöd av bestämmelsen i 13 kap. 2 § rättegångsbalken (jfr NJA II 1950 s. 16 ff. och s. 25). Det finns därför inte anledning att betrakta barnens talan som otillåten av det skälet att den inte skulle avse ett rättsförhållande (jfr JO:s ämbetsberättelse 1989/90 s. 223 och Walin–Vängby, Föräldrabalken, En kommentar, 2006, s. 1:33).

Det anförda innebär också att regleringen i föräldrabalken inte kan uppfattas som exklusiv i den meningen att den utesluter möjlighet att föra talan om faderskap eller moderskap i andra fall än dem som är uttryckligt reglerade. Regleringen får visserligen anses uttömmande inom det område som den tar sikte på, nämligen såvitt avser hävande av den faderskapspresumtion som gäller enligt 1 kap. 1 § och fastställande av faderskap i fall då den presumtionen inte gäller. Så t.ex. torde det inte vara möjligt för en man, som påstår sig vara far till ett barn, att väcka talan om fastställande av faderskapet, eftersom en sådan talan enligt 3 kap. 5 § föräldrabalken skall föras av barnet (jfr RH 1995:85).

Däremot har bestämmelserna i balken och de dessförinnan gällande bestämmelserna inte i praxis ansetts hindra rättegång i sådana fall som dessa bestämmelser inte syftar till att reglera. Exempel erbjuder NJA 1949 s. 144,

där domstolarna fastställde föräldraskapet till två barn som hade förväxlats i nära anslutning till födelsen, och SvJT 1968 ref. s. 89 där en talan om fastställande av moderskap upptogs till prövning. Ett ytterligare exempel är NJA 1996 s. 657, där en positiv bördstalan prövades.

Detta innebär inte att en talan om att föräldraskap skall fastställas eller förklaras inte föreligga i situationer av det slag som nu avses kan tas upp till prövning utan vidare. Liksom i andra fall är det enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken en förutsättning att ovisshet råder om rättsförhållandet och att denna ovisshet leder till förfång för käranden.

Den talan som förs i detta fall är inte av det slaget att den hindras av grunderna för föräldrabalkens reglering. Med hänsyn till att barnen är folkbokförda som barn till MN och ANE och att dessa vidhåller föräldraskapet får ovisshet anses föreligga om rättsförhållandet. Att det leder barnen till förfång att oklarhet föreligger bl.a. om vem som är behörig att utöva vårdnad och förmynderskap för dem får också anses klart.

På grund av det anförda har hinder inte förelegat för domstolarna att uppta den av barnen väckta talan till prövning.

I själva saken finner Högsta domstolen inte anledning till annan bedömning än den domstolarna gjort. Hovrättens domslut skall därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Leif Thorsson (referent), Severin Blomstrand, Ann-Christine Lindeblad och Kerstin Calissendorff

Föredragande revisionssekreterare: Christina Fleur